

2 İşgücü Piyasası

4 Rakamlarla Türkiye Ekonomisi - Türkiye'de İşsizlik ve İşgücü İstatistikleri

5 Merkez Bankasından Haberler ve Yayınlar

6 Anketler - Beklenti Anketi

Terimler Sözlüğü - İşgücü Piyasası

2010 YILINDA PARA VE KUR POLİTİKASI

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından 2010 yılında uygulanacak olan para ve kur politikası 10 Aralık 2009 tarihinde düzenlenen bir basın toplantısı ile kamuoyuna açıklanmıştır. Toplantıda bir konuşma yapan TCMB Başkanı Durmuş Yılmaz, son dönemdeki ekonomik gelişmelerin genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, 2010 yılında uygulanacak para politikasının operasyonel çerçevesi, döviz kuru politikası ve likidite yönetimi hakkında kapsamlı bilgi vermiştir.

TEMEL UNSURLAR

- Yıl sonu enflasyon hedefleri, 2008 yılı Haziran ayında güncellenen şekliyle 2010 ve 2011 yılları için yüzde 6,5 ve yüzde 5,5 olarak belirlenmiştir. 2012 yıl sonu hedefi ise, ekonomimizde orta vadede devam etmesi öngörülen yapısal düzenlemeler, uzun yıllar yüksek enflasyonla yaşamının getirdiği katılıklar ve gelişmiş ülkelere yakınsama süreci gibi unsurlar göz önüne alınarak, Hükümet ile birlikte yüzde 5 olarak belirlenmiştir.
- Belirsizlik aralığı, hedef etrafında aşağı ve yukarı yönlü iki puan olarak korunmuştur.
- Üçer aylık dönemler sonu itibarıyla enflasyonun belirsizlik aralığının dışında kalması halinde TCMB, sapmanın nedenleri ile hedefe tekrar ulaşılması için alınan ve alınması gereken önlemleri, Enflasyon Raporu aracılığıyla açıklayacaktır. Enflasyonun yıl sonunda belirsizlik aralığının dışında kalması durumunda ise Hükümete ayrıntılı bir açık mektup yazılacak ve bu metin kamuoyu ile paylaşılacaktır.
- Para Politikası Kurulu (PPK), 2010 yılında da önceden ilan edilen takvim çerçevesinde aylık olarak toplanmaya devam edecektir.
- Döviz kurlarının piyasa koşulları altında belirlenmesi ilkesi çerçevesinde TCMB, döviz piyasasının likidite sorunları yaşanmadan etkin bir şekilde çalışabilmesi için gerekli önlemleri alacaktır.
- TCMB, likidite yönetimi genel çerçevesini belirlerken; faiz oranlarının PPK tarafından belirlenen düzeyde ya da bu düzey civarında oluşmasının sağlanması, kısa vadeli faiz oranlarındaki aşırı oynaklıkların önlenerek para piyasalarının etkin ve istikrarlı çalışması, ödemeler sisteminin kesintisiz

faaliyet göstermesi, kullanılan araçların aktarım mekanizmasının etkin çalışmasını desteklemesi ile operasyonel yapının piyasalardaki olağanüstü gelişmelere karşı yeterli esnekliğe sahip olması amaçlarını dikkate almaya devam edecektir.

- 2010 yılında piyasadaki likidite koşullarını etkileyecek en önemli unsurlar; para tabanı artışı, TCMB'nin piyasa ile gerçekleştireceği TL karşılığı döviz alı/satış işlemlerinin miktarı ve TCMB'nin DİBS alımları olacaktır.
- TCMB, ortaya çıkacak ihtiyaçlara göre, şimdiye kadar olduğu gibi, gelecek dönemde de likidite yönetimi stratejisinde değişikliklere gidebilecek, gecelik vadede ilan ettiği borçlanma ve borç verme faiz oranları aralığını teknik amaçlarla değiştirebilecektir.

Daha fazla bilgi için: <http://www.tcmb.gov.tr/> (Temel Politika Metinleri)

PPK TOPLANTI TARİHLERİ

14 OCAK 2010	16 ŞUBAT 2010	18 MART 2010
13 NİSAN 2010	18 MAYIS 2010	17 HAZİRAN 2010
15 TEMMUZ 2010	19 AĞUSTOS 2010	16 EYLÜL 2010
14 EKİM 2010	11 KASIM 2010	16 ARALIK 2010

ENFLASYON RAPORU

26 OCAK 2010	29 NİSAN 2010
27 TEMMUZ 2010	26 EKİM 2010

FİNANSAL İSTİKRAR RAPORU

26 MAYIS 2010	7 ARALIK 2010
---------------	---------------

İŞGÜCÜ PİYASASI VE İŞSİZLİK

Bir ülkenin ekonomik üretim performansı, ekonomik büyümesi ve piyasa mekanizması istihdam piyasasının etkin çalışmasına bağlıdır. İşgücü piyasasının etkin çalışması aynı zamanda bir ülkenin sosyal refahının yükselmesi için gerekli bir koşuldur. Ekonominin işleyişini açıklayan ve sosyal yaşamı tanımlayan pek çok kavram işgücü piyasasında yer bulmaktadır. İşsizlik, verimlilik, istihdama katılım, ücretler gibi unsurlar ancak işgücü piyasasının etkin çalışması ile iyileşebilmektedir. Bu da ülke insanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilmelerinin anahtarını oluşturmaktadır.

İşgücü piyasasının etkin çalışması işgücü piyasasına ilişkin düzenlemeler ve kanunlar, eğitim altyapısı, ekonomideki üretim süreçleri, teknolojik gelişmişlik düzeyi, verimlilik ve nüfus gibi sosyal ve ekonomik alana işaret eden pek çok etkene bağlıdır.

Uluslararası alanda işgücü piyasası ile ilgili çalışmalar yapan kuruluş Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labor organization, ILO)'dur. ILO, çalışma yaşına gelmiş ve çalışmak isteyen herkesin insanca koşullar altında, özgür, eşit koşullarda onurlu ve üretken bir işte çalışma hakkını kullanılabilmesi için 1919 yılında kurulmuştur.

ILO tanımına göre "çalışan nüfus", belirli bir yaşın üzerinde olup, mal ve hizmetlerin üretiminde emeği ile katkıda bulunan kesimden oluşmaktadır. Ölçümünde belirli bir zaman aralığında ücret karşılığı, kâr elde etmek için veya aile işinde çalışan herkes dahil edilmektedir. İşli olan fakat hastalık, tatil, grev, doğum izni vb. gerekçelerle geçici olarak çalışmayan kişiler de çalışan nüfus içinde kabul edilmektedir.

"İşsiz nüfus" ise belirli bir yaşın üzerinde, çalışmaya müsait durumda olan, iş sahibi olmayan ve aktif olarak iş arayan kişileri kapsayan bir kavramdır. Buna göre çalışma çağında olup bir işi olmayan kişiler iş aramadıkları sürece işsiz olarak nitelendirilmemektedir. Çünkü işsizlik kişi açısından üretim sürecine katılamama, işgücü piyasası açısından da "iş yokluğu" demektir. Mevcut çalışma şartlarını beğenmediği için ya da aile gelir veya serveti ile hayatını sürdürmeyi düşündüğü

için iş aramayan kişilerin bu durumu iş yokluğu şeklinde yorumlanmaz. Bu nedenle bu kişiler belirli bir zaman aralığında çalışan nüfus ve işsiz nüfusun toplamını ifade eden "işgücü" kavramı içinde de değerlendirilmez.

İşsizlik kişilerin sağlık, barınma, gıda gibi temel ihtiyaçları karşılamalarında ve parasal yükümlülüklerini yerine getirmelerinde zorluk çekmelerine neden olur. Toplumsal olarak da önemli bir üretim kaynağının eksik kullanımı nedeniyle üretim ve refah kaybına işaret eder. Bu nedenle düşük işsizlik ve yüksek istihdam, hükümetler için önemli bir amaçtır ve hükümetlerin bu amaca yönelik politikalar üretmeleri beklenmektedir.

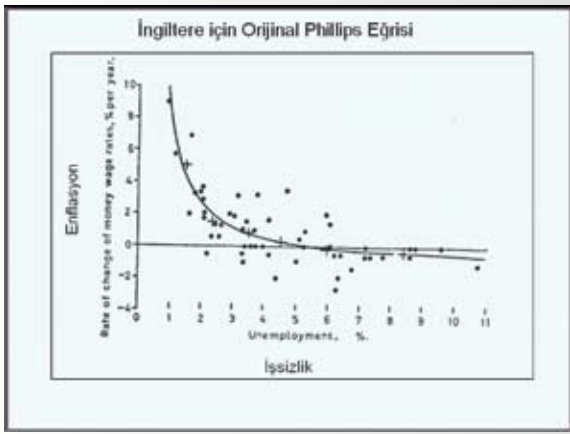
İŞGÜCÜ PİYASASI VE PARA POLİTİKASI

İktisat yazınında para politikasının büyümeyi ve işsizliği hangi yollarla nasıl etkileyebileceğine ilişkin birçok yaklaşım ele alınmıştır. İşsizlik ve enflasyon arasında maliyet enflasyonu nedeni ile oluşan ters yönlü ilişki, yani işgücü piyasasındaki sıkışmanın önce ücretleri, sonrasında ise oluşan maliyetler nedeniyle ürün ve hizmet fiyatlarını artırması, ekonomistleri optimum işsizlik oranı üzerinde çalışmalar yapmaya sevk etmiştir. Bu tartışmaların en önemli odak noktalarından biri enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranının (non-accelerating inflation rate of unemployment, NAIRU) hesaplanmasıdır. Bu oranın hesaplanması işgücü piyasasına ve ekonomideki

İŞGÜCÜ PİYASASI VE PARA POLİTİKASI

genel fiyat düzeyine etki eden birçok değişkeni içermesi nedeniyle büyük bir zorluk içermektedir. Ancak söz konusu işsizlik oranı teorik açıdan para politikasının işleyişi ve uygun para politikasının belirlenmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

Para politikası ve işgücü piyasası ile ilgili bir diğer önemli konu "Phillips Eğrisi" kavramıdır. 1958 yılında London School of Economics profesörlerinden A.W. Phillips, 1861-1957 yılları arasında İngiltere'de gerçekleşen enflasyon ile işsizlik verilerini kullanarak yaptığı çalışmada enflasyon ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Phillips Eğrisi olarak adlandırılan bu ilişki, para politikasını olduğundan çok daha basite indirgeyerek, karar vericilerin yüksek enflasyon ile yüksek işsizlik arasında bir tercih yapabileceği algılamasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1960'larda altın çağını yaşayan bu görüşe göre, merkez bankaları, enflasyonu yükseltmek pahasına, yüksek işsizlik ile mücadele etmek için genişletici para politikası uygulama imkanına sahiptir.

Kaynak: Phillips, A. W. (1958) "The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in United Kingdom 1861-1957", *Economica*.

Karar alıcıların işsizliği azaltmak için fiyat istikrarını feda eden politikalar izlemesi, bir süre sonra işsizlik oranı ile enflasyon arasında ters yönlü ilişki olduğu varsayımının, 1960'ların sonu ve özellikle 1970'lerin başlarında çökmesine neden olmuştur. Yüksek işsizlikle başa çıkmak için enflasyonist politikalar uygulayan ülkeler, hem yüksek enflasyon hem de yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıya kalmışlardır.

Bu deneyimler akademik alanda Milton Friedman, Edmund Phelps gibi enflasyonun istihdamı artırıcı etkisi olduğu tezine karşı çıkan ekonomistleri ön plana çıkarmıştır. Bu ekonomistlerin görüşüne göre, parasal genişleyici politikalar uzun vadede ne istihdamı, ne de ekonomik büyümeyi olumlu etkilemekte, sadece enflasyonun kalıcı olarak yükselmesine neden olmaktadır. Farklı ülkelerin verilerinin kullanımı ve analiz yöntemlerinin gelişmesi ile zenginleşen ekonomik yazında, daha sonra yapılan ampirik çalışmalar da, böyle bir ilişkinin sadece kısa dönemde ve enflasyonda beklenmeyen bir artış yaşanması durumunda geçerli olduğunu göstermektedir.

Bugün, işgücü piyasasının uzun dönemde etkin çalışmasının, parasal ve talep yönlü olmayan; teknolojik gelişme, verimlilik artışı, eğitim, işgücü piyasasına yönelik düzenlemeler gibi unsurlarla mümkün olduğu genel kabul görmektedir.

Ayrıca, ekonomi yazınında önemli bir yer tutan akılcı beklentiler yaklaşımına göre de para politikası araçlarını kullanarak istihdam ve büyüme yaratma çabaları, öncelikle enflasyon beklentilerini etkileyerek ekonomideki parasal genişlemeye verilen reel tepkilerin değişmesine, bu politikalarda ısrar edilmesi ise hiperenflasyona yol açmaktadır. Bir diğer deyişle genişleyici para politikası işsizliği ancak sürpriz etkisi ile kısa vadeli olarak etkileyebilmekte, öte yandan yarattığı yüksek enflasyon ve istikrarsızlık sebebiyle ekonomide kaynak dağılımını bozarak işgücü piyasasında istenenin aksi yönde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Bugün iktisat yazınında bir ekonomideki atıl kaynakları gösteren, işsizlik oranı, kapasite kullanım oranı veya çıktı açığı gibi verilerle, enflasyon ve para arzı arasında uzun vadeli bir ilişki olmadığına dair net bir görüş birliği vardır. Bu anlayış, günümüz merkez bankalarının enflasyonu öncelikli hedef olarak benimseyen ve para politikasını bu yönde uygulayan kurumlar olarak yapılanmalarını sağlamış, işsizliğin azaltılmasına yönelik politikaların, para politikası araçları ile değil, yapısal değişiklikler ve mikro reformlar aracılığıyla hayata geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

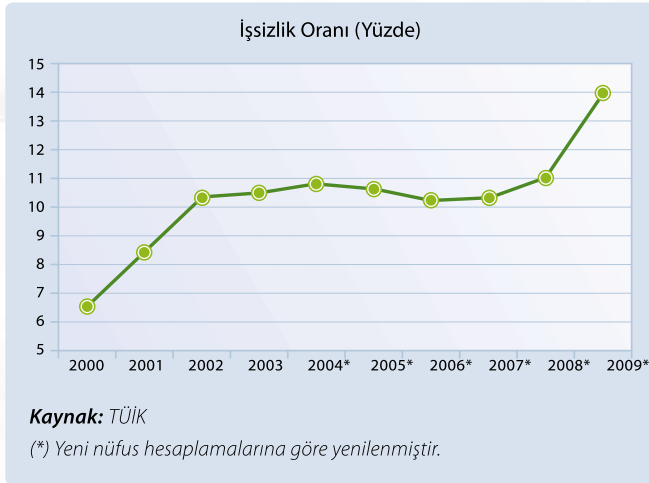
TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK VE İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ

Ülkemizde istihdam piyasasına yönelik istatistikler, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 1988 yılından itibaren düzenli olarak ILO standartları çerçevesinde uygulanmakta olan Hanehalkı İşgücü Anketleri yoluyla elde edilmektedir. Söz konusu anketlerde ülkemiz sınırları içinde yaşayan tüm kişiler kapsamakta ve Türkiye genelinde örnek seçimi için her yerleşim yeri kapsama dahil edilmektedir.

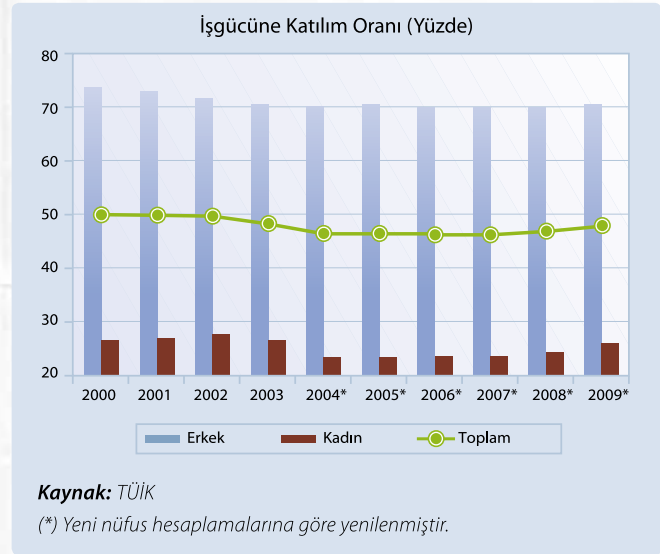

ILO kriterlerine göre bir kişinin işsiz olarak sayılabilmesi için, ilgili dönemde bir işi olmaması, iş arıması ve iş bulması durumunda işbaşı yapabilecek olması koşullarını aynı anda sağlıyor olması gerekmektedir. İşsizlik oranı ise işsiz sayısının işgücüne bölünmesi ile elde edilmektedir.

Ülkemizde 2000 yılı sonrasına bakıldığında, işsizlik oranının 2001 yılında yaşanan finansal kriz döneminde belirgin bir artış gösterdiği, 2002–2008 döneminde bu oranının dar bir aralıkta dalgalandığı görülmektedir. 2008 yılı sonundan itibaren ise yaşanan küresel finansal krizin etkisiyle işsizlik oranı tekrar hızlı bir yükseliş eğilimine girmiştir.

İşgücüne katılım oranı, istihdam edilenlerle işsizlerin toplamının oluşturduğu işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. 2000 yılı sonrası dönemde, ülkemizde işgücüne katılım oranı zaman içinde azalmıştır. Bunun temel sebebi tarım sektöründe ortaya çıkan istihdam daralmasıdır. 2000 yılında işgücüne katılım oranı yüzde 49,9, tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay ise yüzde 36'dır. 2008 yılına gelindiğinde işgücüne katılım oranı yüzde 46,9'a gerilerken, tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay yüzde 24'e düşmüştür. 2009 yılı itibarıyla Türkiye'de erkeklerde işgücüne katılım oranı yüzde 70,7 ile yüzde 65,6 olan Avrupa Birliği verilerinin üzerinde seyrederken, kadınlarda bu oran yüzde 25,0 ile yüzde 50,3 olan Avrupa Birliği verilerinin oldukça altında kalmıştır.

Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (Yüzde)

	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*
Okur-yazar olmayanlar	3,4	3,1	4,6	7,0	4,3	4,9	4,8	5,2	6,3	6,5
Lise altı eğitimliler	5,7	7,8	9,6	10,2	9,7	10,1	9,8	9,8	10,7	12,3
Lise ve dengi meslek okulu mezunu	10,6	13,3	14,7	12,8	15,2	13,8	13,0	13,0	12,9	16,5
Yükseköğretim	7,0	7,8	11,1	11,1	12,2	10,0	9,6	9,7	10,3	13,1

Kaynak: TÜİK (* Yeni nüfus hesaplamalarına göre yenilenmiştir.)

Lise altı eğitimliler:

- Okuma yazma bilip bir okul bitirmeyenler,
- İlkokul mezunları,
- Ortaokul veya mesleki ortaokul mezunları.

Lise ve dengi meslek okulu mezunu:

- Genel lise mezunları,
- Mesleki veya teknik lise mezunları.

Yükseköğretim:

- Yüksekokul mezunları,
- Üniversite mezunları,
- Yüksek lisans ve doktora derecesi olanlar.

ANKETLER

BEKLENTİ ANKETİ

Beklenti Anketi, TCMB tarafından tüketici enflasyonu, faiz oranları, döviz kuru, cari işlemler dengesi ve GSMH büyüme hızına ilişkin mali ve reel sektörde karar alıcı ve uzman kişilerle, profesyonellerin beklentilerini saptamak amacıyla 2001 yılı Ağustos ayından bu yana her ayın birinci ve üçüncü haftalarında

olmak üzere ayda iki kez uygulanmaktadır. Ankette, sadece seçilmiş gönüllü katılımcıların paneli oluşturmasına dayanan olasılık dışı örnekleme metodu kullanılmaktadır. Yayımlanan toplu sonuçlarda her soru için gözlem sayısı, en küçük ve en büyük değerler, standart sapma, aritmetik ortalama, medyan, mod ve uygun ortalama gibi tanımsal istatistikler kullanıcılara sunulmaktadır. Uygun ortalama seçimi ve uç değerler analiz edilerek, aritmetik ortalama, medyan, mod ve alfa kesilmiş ortalama (trimmed mean) karşılaştırmalarına göre

hesaplanmaktadır. Ankete katılım isteğe bağlı olup katılımcı bazındaki bilgilerde mutlak gizlilik ve toplu sonuçlarda açıklık ilkelerine uyulmaktadır. Anket kapsamında toplanan bilgiler belirlenen amaçlar dışında kesinlikle kullanılmamaktadır.

2006 yılında başlatılan açikenflasyon hedeflemesi uygulamasının gereksinimleri ile ekonomide gerçekleşen yapısal dönüşümler ve belirsizliklerdeki azalışa paralel olarak ekonomik kararlarda orta vadeli bakış açısının önem kazanması sonucu Anket'te yer alan sorular daha uzun bir döneme ilişkin beklentileri yansıtacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 2006 yılı Nisan ayı birinci döneminden itibaren yeni haliyle uygulanmakta olan Beklenti Anketi toplu sonuçları, önceki yıllara ilişkin toplu sonuçlarla birlikte zaman serisi olarak TCMB İnternet sitesinde yer alan 'Sürelî Yayınlar' bölümünde yayımlanmaktadır. Beklenti Anketi, TCMB'nin şeffaflık ilkesi gereğince yayımlamakta olduğu Veri Yayımlama Takvimi kapsamında, yıllık olarak önceden belirlenen tarih ve saatlerde kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

İŞGÜCÜ PİYASASI

HANEHALKI: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın, aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, aynı kazandan yiyen, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkının hizmet ve yönetimine katılan bir ya da birden çok kişinin oluşturduğu topluluktur.

KURUMSAL OLMAYAN ÇALIŞMA ÇAĞINDAKİ NÜFUS: Kurumsal olmayan nüfus (okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishane, kışla ya da orduevinde ikamet edenler dışında kalan nüfus) içindeki 15 ve daha yukarı yaşta ki nüfustur.

İSTİHDAM: İşbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus, istihdam edilen nüfustur.

İşbaşında olanlar; ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir. İşbaşında olmayanlar ise, işi ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayanlardır. Ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan fertler, ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az yüzde 50 ve daha fazlasını almaya devam ediyorlarsa istihdamda kabul edilmektedir.

İŞSİZ: Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş, ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dahildirler.

Kaynak: TÜİK

TCMB Faiz Oranları*	Borç Alma	Borç Verme
Gecelik (o/n. %)	6,50	9,00

* 19 Mart 2010 tarihi itibarıyla.

Merkez Bankası Döviz Rezervleri (19.3.2010, Milyar ABD Doları)	68,78
Enflasyon - Şubat 2010 (TÜFE, Yıllık %)	10,13

**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası adına
Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
Hüseyin Zafer

Baskı:

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü

Yayın Kurulu:

Cihan Aktaş - Tuğrul Gürgür - Tangül Hınçal - Mesut Kümbetlioğlu -
Zeynep Özge Yetkin - Mehmet Tamur - Canan Binal Yılmaz - Cem Gökçen -
Berkay Akışoğlu - Gonca Zeynep Özdemir - Emel Demirgören - Özgür Balaban

Sayı: 17 Mart 2010

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından üç ayda bir yayımlanır.

Ücretsiz dağıtılmaktadır.
Abonelik için: iletisimbilgi@tcmb.gov.tr

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
İstiklal Caddesi No: 10 06100 Ulus-Ankara
Tel: (312) 507 50 00
e-posta: iletisimbilgi@tcmb.gov.tr